

VALRÆTTUR

Politisk umbo

Fyrilestur, sum Beinta í Jákupsstovu helt í Norðurlanda-
húsinum í sambandi við 100-ára haldið fyri at
ogñarleys og kvinnur finga atkvøðurætt

Gott fundarfólk, tillukku við degnum, og takk fyri at eg var boðin til hetta hátíðarhald.

Fyri 100 árum síðan finga kvinnur og ogñarleys formell rættindi til at vera umboðað, har politiskar avgerðir verða tiknar. Hereftir kundu tær og tey vera við til at velja, hvør ið skuldi umboða seg og síni á Tingi. Kvinnur og ogñarleys kundu nú eisini sjálvi sita á Tingi og luttaka á jøvnum føti við aðrar tinglimir, tá politiska kósir skal leggjast.

Tað var ikki fyrr enn 62 ár seinni, at tær fyrstu kvinnurnar, Karín Kjølbro Joensen og Jona Henriksen, vórðu valdar inn í Løgtingið. Síðan 1964 høvdu kvinnur sitið styttri og longri tíðarbil sum varalimir á Tingi, men ikki fyrr enn í 1978 finga vit beinleiðis valdar løgtings-

kvinnur.

Tíðin í dag er knøpp, tí eg ætli bæði at siga frá føroyskari kvinnusøgu seinastu 100 árini, um altjóða kvinnugransking, og um úrslit frá spurnakanning, sum varð gjørd millum kommunupolitikarar her á landi í vár. Hetta eru brellbitar, vónandi fær onkur brell og verður forvitin eftir at vita meira eina aðru ferð. Eg fari fyrst í stuttum at greiða frá tí parti av okkara kvinnusøgu, sum handlar um politiska mobilisering. Nógvar kvinnur áttu at verðið nevndar ein slíkan dag. Eg fari at vísa myndir av nøkrum av undangongukvinnunum, tí nakað av tíð ætli eg eisini at brúka til at taka pulsin á føroyska fólkaræðnum, og hvussu tað kann mennast: Hvussu rættvís man politiska

umboðanin vera í dag? Hvørji og hvussu nógv luttaka? Hvat siga tey fólkavaldu um umboðanina? Hvussu eru útlitini fyri at fáa eina góða politiska umboðan næstu árini?

1. Kvinnur í føroyskum politikki

Okkara ímynd av føroyskum kvinnum í 1916 er helst tær sum arbeiddu í fiski, samstundis sum tær áttu nógv børn. Tær knossaðust og høvdu óiva litla tíð til politik. Men tað vóru fríløtur og felagsskapur millum kvinnur eisini fyrst í 20. øld.

Vanligt er at nevna stríðið fyri atkvøðurætt til kvinnur, sum fór fram í okkara grannalondum um fyrsta aldarskiptið, fyri Fyrstu kvinnubylgjuna. Hon fór lætt

um Føroyar, atkvøðurætturin til føroyskar kvinnur kom, tá hetta varð innført í Danmark. Árin framman undan vóru tær nakrar, men ikki nógvar, sum høvdu tósáð og skrivað um rættindi hjá kvinnum, Súsanna Helena Patursson var ein teirra.

Ikki fyrr enn Onnur kvinnubylgjan kom til Føroya í 1970unum byrjaði ein breið mobilisering av kvinnum. Harvið er ikki sagt, at kvinnur ikki høvdu havt politisk álitissørv áðrenn 1978. Síðan 1908 hava kvinnur havt valrætt og verið valbarar til kommunuval, og nakrar fáar hava verið valdar um landið.

Fyrsta kvinna sum var vald til eitt bygðaráð, ella sum tað tá æt, sóknarráð, var Johanne Mortensen í Froðbiar kommunu. Hon varð vald

í 1918, men sat bara til 1922. Vit vita um fleiri, men hetta er tíverri ikki kannað systematiskt. Eisini hava verið beinleiðis val til skúlastýrini. Heldur ikki hesi val eru kannað, men har hava sitið fleiri kvinnur.

48 ár aftan á at kvinnur finga valrætt til kommunuval, varð fyrsta kvinna vald til býráðið í Havn. Tað var Malla Samuelson, sum í 1956 varð vald á kvinnulista, sum Kvinnufelagið í Havn skipaði fyri. Innkomin kom hon at vera limur í øllum nevndum, sum høvdu við barnamál, heilsamál og sosialmál.

Hon varð ikki afturvald í 1960; men saknur hevur verið hjá monnunum, tí hereftir fóru teir í býráðnum at biða kvinnur sita í ymskum nevndum; tað høvdu teir